

تجلی حکومت در «قبله عالم» و «ظل الله»

۲۳ فروردین ۱۳۹۴ ساعت ۷:۴۲

ساختار حکومتی قرن نوزدهم ویژه بوده؛ ساختار خودکامه‌ای که «برخلاف خودکامگی شاه عباس، برای اداره مملکت مسوولیتی نمی‌پذیرد. نه راهی ساخته می‌شود و نه قناتی لایروبی می‌شود.

نویسنده درباره شکل‌گیری نهضت مشروطه‌خواهی در سال‌های اولیه قرن بیستم می‌نویسد:

نهضت مشروطه‌خواهی معلول بحران عمیقی است که اقتصاد و جامعه ایران در قرن نوزدهم مبتلا به آن بوده است. ساختار حکومتی قرن نوزدهم ویژه بوده؛ ساختار خودکامه‌ای که «برخلاف خودکامگی شاه عباس، برای اداره مملکت مسوولیتی نمی‌پذیرد. نه راهی ساخته می‌شود و نه قناتی لایروبی می‌شود.» حکومت در ایران قرن نوزدهم، نه سکولار یا دینی بلکه نوع ویژه‌ای است که سیف آن را «تئوکراسی بی‌دینان» می‌نامد که این نوع حکومت نه بهره‌ای از باورهای سکولار عصر و زمانه خویش دارد و نه به باورهای دیرپای جامعه سنتی پایبندی نشان می‌دهد. تجلی وجه «تئوکراتیک» ساختار حکومتی را در «قبله عالم» و «ظل الله» خواندن شاه می‌یابد، در بسیاری از عرصه‌ها تظاهر به دین‌داری هست ولی در اغلب موارد، دین‌باوری وجود ندارد. به همین خاطر است که در چنین جامعه‌ای انقلاب مشروطه‌ای اتفاق می‌افتد که هم نهضتی دینی است و هم نهضتی سکولار؛ و به گمان سیف یکی از عوامل عدم توفیق آن نهضت هم، تقابل و تناقض بین این دو چهره آن نهضت است.

در بخشی دیگر آمده است:

«وضعیت اقتصادی ایران در دوره قبل از مشروطه به طور کلی در واقع اسفانگیز بود. ایران در این سال‌ها اقتصادی ورشکسته و بی‌رمق داشت و از آن مهم‌تر نظام سیاسی و ارزشگذاری ملی هم به گونه‌ای بود که بیشتر مبلغ دلالی و دلال مسلکی بود و تولید را بر نمی‌تابید. به نظر من علت این امر نیز مثل بسیاری دیگر از مصائب و بیماری‌های اجتماعی و اقتصادی ما به حاکمیت نظام خودکامه و استبدادی بر می‌گشت. و به همین خاطر هم هست که به گمان من وارسیدن نهضت مشروطه‌خواهی و رسیدن به درکی معقول از زمینه‌ها و علل پاگرفتن و حتی علل عدم توفیق‌اش بسیار حیاتی و مهم است.»

آدرس مطلب :

<https://www.cafetarikh.com/news/20490/للاّله-ظ-عالم-قبلي-حكومة-تجلي/>